فڕينى پيدرۆ ل□ بێكۆتادا.. ن: ئەنريک ئەندرسن ئەمبێرت ئەنەلەيز و: يوسف عزەدين

كورتە ئەنەلەيزێكى تێكستى فڕينى پيدرۆ ل□ بێكۆتادا

{نووسەر ئەوە دەنووسێت كەدەتوانێت و خوێنەريش ئەوە دەخوێنێتەوە كەدەيەوێت} بۆرخيس

ئەم تێكستە گێڕانەوەيەى نووسەرى ئەرژەنتينى ئەنريک ئەندرسن ئەمبێرت، بەسەرهاتى ئەو پياوەيە ك□ با لەگەڵ خۆى بردى، تێكستێكە دەيەوێت قەناعەتت پێبكات كەهەر بەڕاستى كەسێک هەيەو ناوى پيدرۆيەو پاش تووش بوونى بەنەخۆشييەكى نەناسراو و دەستنيشاننەكراو لەڕووى زانستييەوە، هێدى هێدى كێشى بەرەو كەم بوون و دابەزين دەچێت و تا دواجار وەک پەڕى باڵندە يان باڵۆنێك با دەتوانێت بەرزيبكاتەوەو لەگەڵ خۆى بيبات!؟

دانەرى ئەم تێكستە لەگەڵ شاراوەترين و كاريگەرترين خەونى دێرينى بنيادەماندا مامەڵە دەكات؛ ئەويش حەز و خولياى فڕينە.. توانيوويستى ناوازەترين تێكستێكى ڕياليزمى جادووييمان بۆ بخووڵقێنێت و لەفەزايەكى فراوان و بەرينى داهێنەرانەدا، فڕينى پيدرۆ بكاتە ڕووداوێكى نامەئلوف و سامناک!؟

دەكرا خودى نووسەر، ئەم بيرۆكە ناوازەوسەيرو سەمەرەيەى كەبەدابەزين وكەمبوونەوەى كێشى پيدرۆ دەست پێدەكات و دواجار دەبێتە هۆكارى بەرزبوونەوەو فڕينى؛ لەنووسينەوەى ن□ق□□ت و ن□ق□للا و ڕۆمانێكدا بەكاربهێنێت، بەڵام ئەنريک ئەندرسن ئەمبێرت واى نەكردووەو ئەگەر كەسێكيش بيەوێت ئەم بيرۆكەيە بدزێت و لەژانرێكى ئەدەبيدا تەوزيفى بكات، بەبێ ئاماژەدان و كەشفكرنى سەرچاوەى دزييەكەى، تەسەوردەكەم پێش هەر شتێک، بێ ئەدەبى و بێ ڕێزى بەرانبەر بەخوێنەرانى خۆى كردووە.. كەواتە هەرگيز نەيويستووە بۆ ئەو خوێنەرە نموونەييە بنووسێت كەئيمبێرتۆ ئيكۆ باسى لێوەكردووە!؟ يان تەسەوورى نەكردووە، خوێنەرێكى زيرەک هەبێت و دزييەكەى كەشف بكات و ئيتر ل□□□و□ هەموو ديوارەكانى ئەو كۆشكەى ساڵانێكە بەدزينى ئەدەبياتى جيهانى پێكەوەى ناوە، وەک پوولى دۆمينۆ يەک لەدواى يەک دەڕووخێت!؟

ئاشكراشە دزين جيايە لەكەوتنە ژێر كاريگەرى، يان ئيلهام وەرگرتن

لە نووسەرانی تر و یان زۆر شێوازی تری ڕێگەپێدراوی ئاشکرا، وەک تەوزیفکردنەوەی فیکرەیەک بۆ ئاماژەکردن بە ئەسڵ و فەسڵی سکچەاڵەی نەرەتیقەکەی و دانەرەکەی.. وەک جەلالەددینی ڕۆمی دەفەرمووێت؛ هەرچییەک فێربووین بەهەڵەکانیشمانەوە، لەعەتارەوە فێربووین.. مەبەستی لەعاریف و شاعیر؛ عەتاری دانەری لۆژیکی باڵندەیە.

ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت، زۆر بەسادەیی و بێ گەرێ و گۆڵ، بەخوڵقاندنی فانتازیایەکی تایبەت و تا ڕاددەیەک هاوشێوەی ئەو ئاڵوگۆڕەی بەسەر کەسایەتی گریگۆری سامسای کەسایەتی نۆڤێللای مەسخ-ی کافکادا دێت، ئاڵوگۆڕێکی تایبەت بەسەر پیدرۆی کەسایەتی سەرەکی کورتە نەرەتیقی، فڕینی پیدرۆ لە بێکۆتادا دێت.. هەرچەند پیدرۆ وەک گریگۆری سامسا، نابێتە قالۆنچە؟! بەڵکو پیدرۆ هەر پیدرۆیە، لەشکڵ و شێوە بنیادەمییەکەی خۆیدایە و گەورەترین گرفتیشی دابەزینی بەردەوامی کێشیەتی، تا کار دەگاتە بەرزبوونەوەو فڕینی.. ئیتر بەناچاری پیدرۆ داوا لەژنەکەی دەکات:

{- هیبە.. بەزەحمەت لاقم بەدۆڵابی کتێبەکانەوە ببەستەرەوە.. تا پزیشکەکە دێت و چارەیەک بۆ ئەم دەردەی من دەبینێتەوە..

هیبە گوریسێکی قەوی و پەیژەیەکی هێنا، بەتوندی گوریسەکەی بەلاقییەوە گرێداو توند بەرەوخوار ڕایکێشا.. جەستەی لەبنمیچەکە جودا بۆوەو وەک باڵۆنێک بەنێو ژوورەکەدا فڕی و پاشان نیشتەوە}.

ئەو گەمەیەی ئەم نووسەرە ئەرژەنتینییە لەگەڵ خوێنەری دەکات، جیاوازە لەگەڵ زۆر شێوازی دیکەی نووسینی ئەدەبیات، کەکەم تا زۆر و لەزۆر کاتدا بەمەبەستی درێژکردنەوەی مەودای تێکست، کەمەیێک وەسفی بێ کەڵک و پەرەگرافی زیادەو دیالۆگی بەزیاد تێ ئاخنراو و هەندێک شتی تری تێکەڵ دەکرێت؛ تا هەندەی نووسەر مەبەستییەتی درێژ ببێتەوە.

لەم تێکستەو تێکستە نەرەتیقەکانی تریشیدا، ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت لەپانتاییەکی زۆر بەرتەسک و لەمیانی کەمترین وشەو دەربڕیندا؛ فراوانترین و بەرینترین شێوازەکانی گێڕانەوە دەخووڵقێنێت، ئەمە جگە لەوەی لەم تێکستەدا، پیدرۆ تا ئەوپەڕی فڕین؛ لەبێکۆتادا دەفڕێت و کۆتایی تێکستەکەش دەبێتە سەرەتاو دەسپێکێکی تری گێڕانەوەکە و بەتەواوی خوێنەر ڕووبەڕووی چەندین پرسیاری دیکە دەکاتەوە!؟

ئەلبەرتۆ مانگوێل دەڵێت:

{ کاتێک کیبڵینگ بەگەنجی لەهیندستان، هەوەڵین نەرەتیقەکانی خۆی نووسێی، دەبا پەیوەست بایە بەو مەودایەی کە ڕۆژنامەیەک بۆی دیاریدەکرد. با بڵێین ڕۆژنامەکە لێی داوای لەنووسینەکەیدا هەزار

وشە تێپەڕنەکات؛ بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا سەرکەوتوو بوو لەنووسینی ئەو تێکستە ناوازانەدا، کاتێک پانتایی نووسین بەرتەسک کرایەوە، واتای ئەوە نییە ناتوانیت بنووسیت؟!}.

کەواتە هەرچەند درێژ دادڕی و زۆر بڵێی قەوارەیەکی بەرچاو لەدنیای ئەدەبیاتی گێڕانەوەدا داگیر دەکات، بەتایبەتیش لەئێستادا، بەڵام هەمیشە کەم تا زۆر کۆمەڵێک نووسەری زۆر باش لەدنیای ئەدەبیاتدا هەبوون، کەتوانیویانە لەمەودای کۆمەڵێک وشەو پەرەگرافی دیاریکراودا، فەزایەکی زۆر گەورەتر و کاریگەرتر لەفەزای زۆرێک لەڕۆمانە درێژەکان بخووڵقێنن! ئەنریک ئەندرسن ئەمبێرت، یەکێکە لەو گێڕەڕەوە دەگمەنانەی کەبەمەبەست و لەپێناو دروست کردنی شێوازێکی نوێی گێڕانەوەی ئەنتی؛ بەهەر درێژدادڕی و زۆر بڵێییەک، جۆرێک لەکورت و چڕ و پوختکردنەوەی هاوچەرخانەی لەدنیای گێڕانەوەدا داهێناوە کەهەر لەسەرەتاوە هەڵتدەداتە دەریایەکی بێ کۆتا لەماناو دەلالەت و سیمبۆل و خوێندنەوەیەکی نوێی کەڵچەریانە، بۆ هەموو ئەوەی لەدنیادا دەگوزەرێ!؟

چەند سەیرە هێدی هێدی پیاوێک کێشی کەم بکات و دواجار بفڕێت!؟ چەند سەیرە پێویست بکات وەک باڵۆنێک بەپەتێک بەشوێنێکەوە شەتەکی بدەیت، یان بەدەستتەوە بیگریت و بترسیت لەوەی کەنا بێت پەتەکەت لەدەست دەربچێت، چونکە بوونی ئەو پەتە لەدەستدا گرەنتی مانەوەی ئەو کەسەیە لای تۆ و لەنێو خانەوادەو کۆمەڵەکەیدا.

دەشێت خوێندنەوەیەکی سەرپێی تێکستی فڕینی پیدرۆ لەبێکۆتادا، بەتایبەت ئەگەر خوێنەرەکەی وریاو ب□□د نەبێت لەدۆزینەوەی کۆدەکاندا، بەلاڕێدا بمانبات و نەزانین ئەم تێکستە چەند سامناکەو بگرە زۆر سامناکترە لەو بەیانییەی کەگریگۆری ساماسای تێدا دەبێتە قالۆنچەو دواتر چۆن دەنگی دەگۆڕێت و چۆن چۆنی لەشەرماندا لەپشت کەلوپەلەکانی ژوورەکەیدا خۆی دەشارێتەوەو چۆن چۆنی وامان لێدەکات، وەک خۆی هەست بەنامۆبوون و ترازانە ئەنتۆلۆژی و کولتووری و ژیارییەکان بکەین.

پیدرۆ لەجوگرافیایەکی بەرفراوانتر بەبەراورد لەگەڵ پانتایی ژوورەکەی کەسایەتی سەرەکی نۆڤێللای مەسخ هەڵدەسووڕێت؟ بەڵام سامناکیی کێش سووک بوونی بەردەوامی و ترسی لەفڕین، بەجۆرێکە کەخوێنەر دەزانێت، فڕین لای ئەو کارەسات و نەگبەتی و بەربوونەوەو خزان و هەڵدێرانە بۆ نێو بۆشاییەکی بێکۆتا!؟

نووسەری ئەم تێکستە لەساڵی ۱۹۱۰دا هاتۆتە دنیاوەو لە ۲۰۰۰دا کۆچی دوایی کردووەو لەدنیای ئەدەبیاتی جیهانیدا نووسەرێکی بەنامێیەو تێکست و کتێبەکانی لەوانە کتێبی (میتۆدەکانی هەڵسەنگاندنی ئەدەبی)و (کورتە نێرێتیق / تیۆر و تەکنیک) وەرگێڕدراونەتە سەر

زۆربەی زمانە زیندووەکانی دنیا.
لەزانکۆی هارقاردی ئەمریکی ئوستادی ئەدەبیات بووەو لەساڵی ١٩٦٧دا بۆتە ئەندامی ئەکادیمیای ئەمریکی و لەساڵی ١٩٨٧یشدا بۆتە ئەندامی ئەنجومەنی ئەدەبیاتی ئەرژەنتین.

فڕینی پیدرۆ ل□ بێکۆتادا

دوو مانگە وەک خۆیەتی، تا ئەو پەڕی مەترسیداربوون دەردەدارە، پزیشکەکەی لەم حاڵەی بێزارە، چونکە هێشتاکە نەخۆشییەکەی پیدرۆ، جۆرێکی پەنهان و نەناسراوە؛ هەر بۆیە نەیتوانی چارەسەری بکات و چاکبوونەوەی نەخۆشەکەشی دایە دەست قەدەر و ئەویش وردە وردە، ئارامی دڵ و دەروون و ئەو سوکنایەتییەی کەلەدەستی دابوو، بەدەست هێنایەوە.. بەڵام زۆر لەڕو لاواز بوو بوو، ئەمەش هەموو شتێک بوو.. پاش چەند هەفتەیەک لەخۆ مەڵاس دانی لەنێو جێگەدا، بەتەواویی شیفای بۆ هات و چاک بۆوە.. هەوڵیدەدا بیر ل□ل□□□ و لاوازییەکەی نەکاتەوە، بەڵام کاتێک گەیشتە ئەوەی هەست بەکێشی خۆی نەکات، بەژنەکەی وت:

- هەست دەکەم ڕندو تەندروستیم باشە.. بەڵام نازانم بۆ وا هەست دەکەم، ڕواڵەت و شێوەم هیچ پێوەندییەکی بەمنەوە نەبێت!! کێشم سووک و لۆژە لۆژ هەر دەڵێی خەریکە ڕۆحم جەستەم جێ بهێڵێت.
- پیر بوویت (لەوەڵامدا ژنەکەی وتی).
- لەئێستادا پێدەچێت وا بێت.

لەسەرەخۆیی خۆی پاراست و لەپانتایی خانووەکەیدا لەجموجۆڵدا بەردەوام بوو.. خواردنی دایە مریشکان و ئالیکی لەبەردەم بەرازاندا ڕۆکرد، پاشان قەفەزی چ□□ک□کانی بەڕەنگێکی کەسک بۆیەکرد، دواتر دارو تەختەکەی بڕیەوەو بەعەرەبانەیەکی یەک چەرخەیی ک□□□گ□راجەکەوە هێنابووی گواستییەوە.
ڕۆژان دەڕو او جەستەی پیدرۆ تادێت سووکەڵەتر دەبێت.. شتێکی زۆر نامۆیە.. چاڵ و کلۆریی و بۆشاییەک لەناوەوەڕا، وای□□کردبوو هەست بەخاوبوونەوەیەکی بێزارکەر بکات.. ئەم خاوبوونەوەیەی بەباڵۆن و بڵقەهەوا دەچوو.
بەتوانستێکی باڵا؛ توانی باز هەڵبداتە سەر دیوارەکەو ب□پ□□□اندنی پێنج پلە، بەسەر پەیژەکەدا سەرکەوێت و بەخۆ هەڵدانێک سێوێکی

ل□ بەرزایی درەختەکە کردەوە.
{- خاسبوونەوەت ل□ نەخۆشی، لەجاران زێدەتر دەچێتە پێش!!}

پیدرۆ زۆر ترسا، خێرایی جموجۆڵی؛ تووشی دڵەڕاوکێی کرد، چونکە بەلای ئەوەوە ئەو خێرایی جموجۆڵەی کەهەیبوو شتێکی ئاسایی نەبوو.. بەبێ ویستی خۆی لەسەر ئەم ڕیتمە بەردەوام بوو.. ڕۆژێکیان لەبازدانێکدا سەرکەوتوو بوو کەبەسەر پانتایی مەیدانی خانووکەیانەوە، لەهەوادا بەهەڵواسراوی مایەوە.. ئەمە شتێکی نائاسایی بوو، بەڵام جێگەی سەرسامی نەبوو..
ئەو سەیرو سەمەرەیەی ک□ بەسەریدا هات، لەو بەیانییەدا بوو کەوەک هەر بەیانییەکی تر، ڕاهاتبوو بەوریایی و ئاگاییەوە هەنگاو بەرەو تەویلەی ئەسپەکان بنێت.. چونکە دەیزانی یەک پێداکێشانی بنەپێی بەعەردا، بەس بوو بۆ ئەوەی هەڵبەزێتەوەو بەدرێژایی هۆڵی تەویلەی ئەسپەکان بەهەوادا بفڕێت.. هەر بۆیە قۆڵی لێهەڵکردو پاش ئەوەی خۆی دایە پاڵ قەدی درەختەکە، دەستی دایە تەورەکەو لەناکاو خۆی بەفڕێدراوی دوور لەتەورەکە بینییەوە.. تەورەکە هەڵیخەڵەتاند.. هەستیکرد کەئیدی دەفڕێت.. تاوێک ڕاوەستا، تا بڕوانێتە جێگیربوونی تەورەکە؛ ئینجا هێندەی بەرزایی بنمیچەکە لەهەوادا بەرزبۆوە، وەک پەڕێک هەوای پانکە بەرزیکرد بێتەوە، کەوتەفڕین و پاشان بەهێوری گەڕایەوەو جارێکی تر لەشوێنجێگەیەکی سەر عەردە ڕەق و تەقەکە ئۆقرەیگرت. بەدەنەی کەوتەلەرزین و کاتێک باوەشی بەقەدی درەختەکەدا کردبوو، ڕەنگی مردووان لەڕووکاری نیشت.
خێرا ژنەکەی گەیشتە لای..

- هیبە، هەڵگەڕامەوەو بەرەو ئاسمان فڕیم!
- قسەی پڕوپووچ! هیچ بنیادەمێک نییە بەرەو ئاسمان هەڵگەڕێتەوە.. چیت لێ بەسەرهاتووە!؟

پیدرۆ دەستیکرد بەباس و خواسی ئەوەی بەسەریدا هاتبوو، تا قەناعەتی پ□ب□ه□نێت.. بەڵام ژنەکەی باوەڕی بەڕوودانی ئەو موعجیزەیە نەکردو سەرکۆنەی کردو وتی:

- ئەمەت بۆیە بەسەردا هات، چونکە هەمیشە بیر لەوە دەکەیتەو□ ب□بیتە یاریزانێکی سێرک.. چاوەڕێی ئەمەم ل□□د□کردیت.. ئەزیزەکەم یەک بازی لەم جۆرە، ڕۆژێک لەڕۆژان ملت دەشکێنێت.
- نا.. نا.. (پیدرۆ جەختی کردەوە).. من ئێستا لێرەوە دەخزام و ئاسمان لەلای من وەک هەڵدێرێکی لێهاتبوو!!

پیدرۆ دەستی لەنێو قەدی ئەو درەختە بەردا کەخۆی پێ ڕاگیرکردبوو، باوەشی کرد بەژنەکەیداو لەڕێگەی بەرەو ماڵەوەیاندا، کردییە کۆڵەکەی خۆڕاگیرکردنی.

- مێردە خۆشەویستەکەم (هیبە وتی).

لەکاتێکدا باوەشی بەجەستەیدا کردبوو، وەک ئەوەی حەیوانێکی بچووک بێت، ئاوا دەیگوشی.. خوازیار بوو، بەرەو مەرگەکە هەڵبێت و لەوەندەر خۆی حەشار بدات.

- پیاوەکە، تۆ منیش لەگەڵ خۆتدا ڕادەکێشیت.. ئەوە تا بەمە بەستی هەڵفڕین، هەڵدە بەزیتەوە!!
- دەبینیت، چەند ترسناکە لەمەوداکانی بینین بترازێیت! هیبە تەنها یەک جووڵەی ساناو سەفەری ئاسمان دەست پێدەکات.

دەمەو عەسر، پیدرۆ بەهێمنی دانیشتبوو، گاڵتەوگەپەکانی ڕۆژنامەیەکی دەخوێندەوە، لەناکاو لەناخەوە توند پێکەنی.. ئەم پێکەنینە ڕۆچووە نێو هەناوییەوەو پاشان وەک بڵقێک، بەچەشنی خستنەکاری بزووێنەری مەکینەیەک، لەهەڵکشانی بەرەو سەریدا تەقەی لێهەڵسا.. خۆشنوودیی و شادییەکەی، بەفەینی؛ بووە ترس و هاوارکردن.
هیبە بەخێرایی فریای کەوت و توانی لایەکی پانتۆڵەکەی بگرێت و بەرەو زەمین ڕایکێشێت.
ئیدی هیچ گومانێکی نەما.. گیرفانەکانی پڕ لە بارستەقورسایی؛ بزماری گەورەو وردە ئاسن و قوڕقوشم و بەرد کرد.
بەهەرحاڵ، ئەم سەنگ و قورساییانە، کێشێکی زۆریان بە جەستەی زیادکرد.. خواروخێچ بەپلیکانەکاندا بەرەو ژوورەکەی ڕێیکرد.
بەناڕەحەتی توانی جلەکانی لەبەر خۆی دابکەنێت.. ژنەکەی گیرفانەکانی لەسەنگ و قورسایی خاڵیکردەوە.. پیدرۆ لەسەر جێگەکەی ڕاکشا، بەڵام چۆن ئەم دیوو ئەو دیو بکات لەپێخەفەکەیدا!؟
لەکاتێکدا دەستی بەکۆڵەکەی سیسەمەکەوە گرتبوو، بەژنەکەی وت:

- هیبە.. دەبێت بەجێگیری بمێنمەوە، ناماقووڵە بەنووساوی بەبنمیچی ژوورەکەوە بخەوم.. سبەینێ بەیانی بانگهێشتی پزیشکەکە بکە، تا بزانێ چیمە؟! تا سەقامگیرو جێگیر بم؛ هیچم لێ بەسەرنایەت.. بەڵام کەمترین جووڵەو لەرزین دەمخاتە فڕین.
- حەز دەکەیت کەمێک بەرەوسەر بەرزت بکەمەوە؟

▪ نا سپاس ئاوا باشە.
▪ هیوادارم شەوەکی شاد بەڕێبکەن.
▪ هیبە گەڕێ پێکە بکوژێنەرەوە.

بەیانی کاتێک هیبە چاوی کردەوە، پیدرۆی بەنووساوی بەبنمیچەکەوە بینی، وەک باڵۆن یان زارۆکێک بەباوەش هەڵگیرابێت خەفتبوو!!

▪ پیدرۆ (هاواریکرد) لە بنمیچەکە وەرەخوارە.

پیدرۆ بەترس و تەقینەوە وەخۆ بەرهات.. گشت بەشەکانی جەستەی دەئێشان.. پێش ئەوەی بخەوێت، ماوەیەکی زۆر لەژێر پێتەکەدا ئەملاو ئەولایکردبوو.. ویستبووی خۆی ئاوەژوو بکاتەوە.. هەوڵیدابوو بەرەوسەر خۆی هەڵبدات، بەڵکو بکەوێتە خوارەوە، بەڵام پێتەکەی سەری بەرەو خوارەوە ڕایکێشابوو.

▪ هیبە.. بەزەحمەت لاقم بەدۆڵابی کتێبەکانەوە ببەستەرەوە.. تا پزیشکەکە دێت و چارەیەک بۆ ئەم دەردەی من دەبینێتەوە.

هیبە گوریسێکی قەوی و پەیژەیەکی هێنا، بەتوندی گوریسەکەی بەلاقییەوە گرێداو توند بەرەوخوار ڕایکێشا.. جەستەی لە بنمیچەکە جودا بەوەو وەک باڵۆنێک بەنێو ژوورەکەدا فڕی و پاشان نیشتەوە.
دەرکەی ژوورەکە کراوە بوو، تەوژمێکی هەوا جەستە سووکەڵەکەی پیدرۆی گسک داو وەک پەڕێک بەرەو پەنجەرەکە بەرزیکردەوە؛ هەموو ئەمە بەخێراییەکی سەرسامکەر ڕوویدا..
کاتێک گوریسەکە لەنێو دەستی خلیسکا، هیبە قیژاندی.. دەیبینی چۆن مێردەکەی بەپەنجەرەکەدا چووە دەرێ و لەژە لەژ وەک باڵۆنێکی ڕەنگاوڕەنگ، بەئاسمانی ئەو بەیانییەدا، توندو خێرا بەرەو سەر بەرزبەوە.. دوورکەوتەوە تا بووە خاڵێک و پاشان لە بەر چاوان بزر بوو.

ژێدەر

١- سەرچاوەی وەرگێڕانەکەمان https://www.almothaqaf.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62942&catid=162&Itemid=305
٢- سەرچاوەی نەرەتیڤەکە بەزمانی زگماکی نووسەرەکەی https://ciudadseva.com/texto/el-leve-pedro/

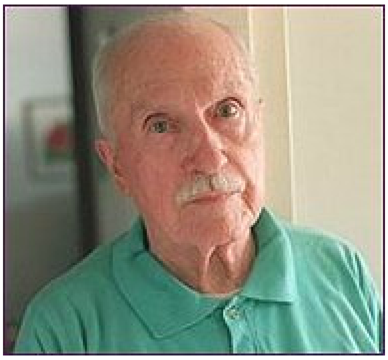

ئێنریک ئێندرسن ئێمبێرت ئێنێلێیز

ئیمان و ویژدان.. بەختیار محەمەد

ویژدان لە ئایین (ئایدیۆلۆژیا) گرنگترە، ئەخلاقیش لە ئیمان گرنگترە؛ ئەگەر ئایین و ئیمان، ئەخلاق و ویژدانیان لەگەڵدا نەبوو، ئەوا هیچ بەهایەکی ئەوتۆی مرۆییان نامێنێ، وەك کە ئێستا لە ئایین و ئیمانی زۆربەی موسڵمانان ئەمە بەدی دەکەین: ئایین هەیە، بەڵام هیچ ویژدان نییە؛ ئیمان هەیە، بەڵام ئەخلاقی مرۆیی زفتە. هەر بۆیەش (وەك فاکتەرێکی سەرەکی) لە کۆمەڵگەکانی ئێمەدا، تاوان و دزی و درۆ زۆرن، وەلێ چاکە و ڕاستگۆیی کەمتر.

بەدڵنیاییەوە، هەر هەموو بکوژ و دز و تەڵەکەبازەکان نوێژکەر و ئیماندارن. زۆربەی هەرە زۆری گەندەڵەکانیش لەناو حزبە دەسەڵاتدارەکاندا – خۆ ئەگەر بە ڕووکەشیش بێ – نوێژکەر و ئیماندارن. ئەوان دیندار و ئیماندارن (واتە خوانەناس و مولحید نین)، وەلێ ویژدان و ئەخلاقیان نییە. هەر بۆیەش بە ئاسانی دزی دەکەن و خەڵك دەکوژن. ئەمە عەقڵییەت و تێگەیشتنی زۆربەی هەرە زۆری مەلاکانیشە: لەلای ئەوانیش دین و ئیمان (واتە نوێژ و ڕۆژوو…) لە ویژدان و ئەخلاق بە واتا نوێیە مرۆییەکەی (مرۆڤدۆستی، لێبووردەیی، ژینگەدۆستی…) گرنگترە.

ئەم گوتارە ناعەقڵانییە کۆمەڵگەیەکی تاوانکاری دووڕووی بەرهەم هێناوە: لەلایەك نوێژ دەکا و شەڕ لەسەر چوونە مزگەوت دەکا، لەلایەکی دیکەش تاوان دەکا و ڕقی لەوی دیکەیە و ژینگە پیس دەکا…

هەر ئەمانەشن (هەر ئەم گوتارەشە)، کە ئەگەر پاڵپشت و لایەنگریی ئەم دەسەڵاتە ستەمکارەش نەبن، بەڵام بێدەنگن لە ئاست ستەم و تاوانەکانیدا. ڕاستییەکەی مرۆڤی ئیمانداری موسڵمان ئەوەندە کێشەی لەگەڵ ستەم (ستەم بەواتا هاوچەرخەکەی، واتە ستەمی کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و چینایەتی…) نییە، بەقەد ئەوەی، کە کێشەی لەگەڵ هەردوو چەمکی ئیمان و کوفردا هەیە (واتە لە ڕوانگەی ئەوەوە تەنها کوفر ستەمکارە؛ هەڵبەت ئەمە گوتاری قورئانیشە. هەردەم قورئان دۆست و دوژمن لەسەر بنەمای ئیمان و کوفر، ئیسلامبوون و نائیسلامبوون هەڵاواردە و پۆلین دەکا). هەربۆیەشە مرۆی ئاییندار موسڵمان، کە دەبێتە دەسەڵاتدار، هەر زوو – بە ناوی کوفر و ئیمانەوە – دەبێتە ستەمکار و کافرەکان (نەیارەکانی) لەناو دەبا.

بەختیار محەمەد

قەڵادزێی پەراوێزخراو, لەودیو پەرێزەکانی نیشتمان.. سەلام عومەر

با لە بچوك بوونەوەمان لە دوو چوان نەچین

47 ساڵ بەسەر 24/4/1974دا تێپەڕی ئێورەژێ یەکەم ساتی بۆ کۆمەڵکوژی بوو کە لەلایەن بەعسەوە دەستی پێکردوو بۆ یەکەم جاریش بوو کە لە قەڵادزێ چەکی قەدەغەکراوی نێودەوڵەتی بەکارهێناو کۆچی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دوای ئەم هەموو تاوانە یەك لە دوای یەکانەی بەعس کە خۆی لە ئەنفالو کیمیابارانو وێرانکردنی هەزاران گونددا دیتەوە بێدەنگ بوو، تا ئەو کاتەی داگیرکردنی کوێتو ڕووداوەکەی 11ی سێبتەممبەری ئەمریکای بە دوادا هات, وەهەش خۆیان هاتنەوەو مەترسی دەسەڵاتی بەعسیان لەعێراقدا بۆ دەرکەوت. ئەگەرنا لە خۆوەکدا بوون لەمە بێئاگاتر.
کاتی ئەوە هاتووە ئەو چیرۆکانەی کە هەر لە ئەفسانە دەچن و بەسەر وڵاتەکەمان هاتوون لەشوێنی خۆیان بگێڕدرێنەوەو کارەساتەکان کە هەموو سووچێکی ئەم کوردستانەی تەنی بوو لەنێو دیکۆمێنتەکاندا

دەربهێنرێنەو□ و بدرێنەوە ئەو وڵاتانەی بەرپرسیاریەتیەکەی هەڵدەگرن ، بەتایبەت ئێستا ک□خ□کانێك هەن بەرپرسیاریەتی باڵایان لەئێراقدا لە ئەستۆیەو کەچی تاوانبارانی ئەنفال و کیمیا باران ئازاد دەکەن ، پێمان دەڵێن دەتوانین بەم کارتانە وێرانتان کەینەوەو ئەوسەگانەتان تێبەردەینەوە کەپێشتر شارەکانی ئێوەیان گڵاو دەکردو لەنوگرە سەلمانیش پارچە پارچەیان دەکردن .

ب□ی کاتیەتی ئاوڕ لەرابردووبدەینەوە، یان بگەڕێینەوە بۆ سەردەمە سەختەکان، مەبەستم ئەورۆژانەی باشووری کوردستانی تێدا دەهاڕدرا، رێك دەبێت بەسەر ئەو خەتایانەدا بچینەوە کەرژێمی بەعس دەرهەق بەکوردی دەکرد، یان هەڵوێستی□ی□ك لەسەر چەندین ساڵ ئازادی بکەین و بۆ ئەو رابردووە بگەڕَێینەوە کەگۆڕانەکان نەك وەکو پێویست نین لەئاستی ئەو کارەساتانە نین کە بەسەر گەل و شارەکانمان هاتوون ، ب□ی بیرکردنەوە لەگۆڕان بەرەو باشتر سوورمان دەکات بەرەو ئەو جموجۆڵەی کەدەکرێت لە ئایندەدا بکرێ و نابـێ ئێمە تاهەتایە لەدوواوەی رەوتی گۆڕانکاریەکان بین و هەرچاومان لەو دەسەڵاتان□ ب□ت کەساڵانێکە هەرخەریکی کابینەو دابـەشکردنی ئەو بۆدجانەن کەهی هەموانەو بۆ چەندانێکە، یان پڕۆژەکان بۆ ئەو شوێن و شارانەن کەخۆیانی تێدان و ئەوانەش کەلەوەتەی هەن قەوانیان تێدا ب□ت□د□کرێتەوەو کیمیا باران دەکرێن و بۆردوومان دەکرێن ،هەر بۆنی باروتیان لێبێ و ئەو سیما شارستانییە وەرنەگرن کەدەبوو بەر لەشارەکانی دی هەیان بێت.
ئەو شارانە لە رەگەوە هەڵتەکێنران رقێکیان بەسەردا باری تائێستاش لەلایەن دوو وڵاتەوە بەردەوام تۆپ و رقی بەسەردا دەبارێنرێ بۆیە خەڵکانی وێ سڕسڕن خۆئەگەر جارێکی دی بەسەر یادەوەریە تاڵەکاندا رەتبین ،تەواوی کارەساتەکانی گەلەکەمان بێنینەوە بەرچاو بەوانەشەوە کەخۆمان بەخۆمان کرد، ئەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە 24/4/1974 یەکەم ساتی بە کۆمەڵکوژی بوو کەلەلایەن بەعسەوە دەستی پێکردوو بۆ یەکەم جاریش بوو کە لە قەڵادزێ چەکی قەدەغەکراوی نێودەوڵەتی بەکارهاتا و کەچی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دوای ئەم هەموو تاوانە یەك لە دوای یەکانەی بەعس کە خۆی لە ئەنفال و کیمیابارانو وێرانکردنی هەزاران گوندا دیتەوە بێدەنگ بوو تا ئەو کاتەی داگیرکردنی کوێتو رووداوەکەی 11ی سێبتێممبەری ئەمریکای بە دواداهات, وەهۆش خۆیان هاتنەوەو مەترسی دەسەڵاتی بەعسیان لەعێراقدا بۆ دەرکەوت. ئەگەرنا لە خەوێکدابوون لەم□ بەئاگاتر.

میکانیزمی دەسەڵاتی ئەوسای بەعس ئاراستەی سەرجەم رووداوەکانی لەو

خاڵەدا چڕکردبۆوە کە بە لەناوبردن‌و توانەوەی شۆڕشی کوردی دەتوانێ جڵەوی فەرمانڕەواییەکەی درێژە پێبدات‌و هەموو پانتاییەکان دەکەونە ژێر سێبەری ئەو لەشکرەی چاوی لەدەورو بەر دەگێڕا، هەروا دەشتوانێ ببێتە مایەی ئەو ترسە ئەستورەی کە ئایندەی دەسەڵاتی پێ دەپارێزێ, بۆیە بۆ داپۆشین‌و ونکردنی خاڵە لاوازەکانی بەتایبەت لە سەردەمی شۆڕشی کوردی کە ئەو کات شۆڕش لە بەهێزیدابوو توانای بەعسیش سنووردار‌بوو پەنای دەبردە بەر کۆمەڵا کوشتن تا بەرنامە گڵاوەکەی درێژە پێبدات‌و پیشانی دەوروبەریش بدات کە لە هیچ سڵا ناکاتەوە, رژێمێکی ملهوڕەو عێراق بەهەموو پانتاییەکانیەوە لەژێر دەسەڵاتی تاکڕەویانەی خۆیدایەو هەرچی بیەوێ دەتوانێ بیکات، بۆردومانکردنی قەڵادزێ لەم رۆژەداو کوشتنی سەدان هاووڵاتی‌و خاپورکردنی دەیان خانووبەرەو زانکۆی سلێمانی کە زانکۆی سەلاحەدینی ئێستای هەولێرە,داغکردنی هەر هەموومان بوو، بەڵام پەڵەی ئەو داغە ئەستوورە لەسەر هەردوو شاری هەڵبجەو قەڵادزێ و پێنجوین و چۆمان هێندە ئەستوورە هەمیشە بەروخسارمانەوە دیارەو زۆر جاران تۆخیشی دەکەنەوە ، ئەم بۆردوومانە سەرەتاو دەستپێکی یەکەم تراژیادیابوو کە هاووڵاتی کوردی وەخەبەر هێناو شۆڕشی ئاراستەی گۆڕانکارییە خێراکان کردو وەبیری هێنایەوە کە لە گۆڕەپانی جەنگدا تەنهایەو دەبێت خۆی بەرگری لەخۆی بکات و کۆمەڵگای نێو دەوڵەتیش لە ئاست کێشەی گەلی کورددا خەوتووێکی بەئاگا بوون و ر□ککخراوە جیهانییەکانی مافی مرۆڤیش لە بێئاگاییەکی میکانیکی دا نەیان دەویست ئاوڕ لەم رووداوە ترسناکە بدەنەوەو بەرژەوەندی باڵای بازرگانە قەبەکانی ئەوسای نەوتی جیهانی‌و ساغکردنەوەی چەك‌و جبەخانە کەڵەکەبووەکانی ئەو وڵاتانەی لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە دەرگایان لەسەر کلۆم درابوو, هۆکاری ریشەیی بێدەنگ بوون‌و خۆگێلکردن بوون لە ئاست ئەو تاوانە یەك لە دوای یەکانەی لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دژی نەتەوەی کورد ئەنجام دەدرا, خۆجەنگی ساردوو وڵاتە سۆسیالیستەکانیش لەم نێوەندەداو لە ئاست وڵاتێکی پارچەکراوی وەکو کوردستان بێخەتا دەرنەچوون‌و بەشێکی زۆری تاوانەکان رووبەڕووی ئەوان دەکرانەوەو ناپاڵم‌و فرۆکە مەترسیدارەکانی ئەوسا لە ژێر بال□ی ئەوانەوە دەفرۆشران‌و شاری قەڵادزێو دەیان‌و سەدان گوندو شارۆچکەی دی پێ خاپورکراو دواتر تێکدانی بە کۆمەڵاو کوشتنی بە کۆمەڵاو راگواستنی بە کۆمەڵاو کۆچڕەوی بە کۆمەڵی بەدووداهات..!

ئەگەر ئاوڕێکی خێرا لە رۆژی بیست‌و چواری چوار بدەینەوەو رووداوەکە وەك کارەساتێکی دژەمرۆیی هەڵبسەنگێنین ت□□د□گ□ین ک□

بزوێنەری ئەم کارەساتە بە ئەزموونی شۆڕشی کوردبوو لە ئاست هێرشێکی نەخشە بۆ کێشراو کە تا ئێستاش شکستی هەموو شۆڕشەکانمان لە دوای دانوستانە ژەهراوییەکانەوە دەست پێدەکاتو دووبارە بوونەوەو چەند بارە بوونەوەشی ئەو خاڵە لاوازانە وەدیار دەخەنەوە کە هەموو دەم وەك دیاردەیەکی نامۆ، بەڵام شارەزا لە نێو متمانەکانی شۆڕشی کوردیدا خۆی نمایش دەکات، بۆیە هەموو ئەو ئەزموونە دەوڵەمەندانە دەکرێ لە رۆژێکی وەك ئەمڕۆدا سوودی لێوەرگیرێتو سەرکردایەتی کوردی زۆر وشیارانە مامەڵە لەگەڵدا ئەو بارودۆخە بکاتو چیدی خۆی وابەستەی هاوپەیمانییەتییەك نەکات کە دەزانێ لایەنی بەرامبەر شەرمی بەو هاوپەیمانییەتییەیان دێت، یان ریکخراوی داعشی وەسەر دەگێڕنەو وەك جەنگاوەرێکی ئازا مامەڵەی لەگەڵ دەکات و هەمیشە بە پاشکۆی عراقیشیەوە گرێ دەدا، هەروا دەبێت لەئاستی بەرپرسیارییەتەکان دابێت و چیدی گیانی پاوان خوازی و خۆ قەبەکردن رابردووی لەبیرنەکات چوونکە ئایندەی لەپێشە، هەروا بەتەوە لە بیریشی نەچێت کە ئەم دەستکەوتانەی ئەمڕۆ بەشێکی گەورەی بەر شەهیدانی 24/4و 16/3ی هەڵەبجە دەکەوێ ئەوە جگە لەوەی کە کۆڕەوەکەی ساڵی نەوەدو یەك فاکتەری سەرەکی ناساندنی گەلی کوردبوو، بە کۆمەڵگای جیهانیو دەستپێکی ناساندنی شۆڕشو ترازیدیا جۆراو جۆرەکانی گەلی کوردو بەجیهانی کردنی کێشەکەو گەورەکردنی زیاتری سەرکردەکانمان بوو.

بۆیە رێزنان لە رۆژانی سەختی تێکۆشانو ناساندنی وەك خۆی رووداوەکان بەس نین بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەو شارو گوندانەی بەدەستی بەعس زەرەرمەندبوون، بە قەد ئەوەی کە دەبێت لە ئێستای ئازادیدا کاری جددیو بەرهەم ئامێز بۆ ئەم شارانە بکرێتو لە بیری نەکەن کە یەکەم خۆپیشاندانی جەماوەری بەرفراوان کە ترسی بەعسی شەقکردو تەواوی کوردستانی گرتەوەو گەورەترین ورەو توانستی بەپێشمەرگەو سەرکردایەتییەکان بەخشی راپەڕینی 24/4/1982ی قەڵادزێ بوو کە تەواوی چینو توێژەکانی ئەم شارەو قوتابیانی زانکۆی سەلاحەدینو سەدان قوتابی کچو ژن بەشداربوونو بۆ یەکەمجار داوای جەماوەر بەلابردنی هەندێ سەیتەرەو ئازادکردنی گیراوەکانو چۆڵکردنی رەبییەکانی ناو شار بەسەر بەعسدا سەرکەوتو بەم هەنگاوەش تەواوی کوردستان راچڵەکیو ئەو ترسە ئەستوورەیان فڕێدا کە بەعس لە دڵی گەلی کورددا چاندبووی.

لەرووەوە قەڵادزێ بووە ئەو رایەڵەی بەرفراوانەی کە شۆڕشەکان متمانەی پێبکەنو لانەی ئەو چالاکییە بەردەوامانە بێت کە لەوێوە دژی بەعس

دەوەشێنرانو هەر لەوێشەوە رێكخستنەكانى سەرجەم حزبەكان بەرنامەى كارو كردە نهێنييەكانيان بە ئەنجام دەگەياندو هەر لەوێشەوە رێگەكانى چوونە چياو تێكۆشانەكان پيشانى ئەو هەڵۆيانە دەدران كە دواتر داستانە يەك لە دواى يەكەكانيان لە سەرتاپاى كوردستاندا دژى بەعس ئەنجام دەدا, بۆيە ئەوێ واتە قەڵادزێ لەئەنجامى ئەو گيانە شۆڕشگێڕيەو توانستى بێوچانى خەڵكە تێكۆشەرەكەى دژى بەعس و لەهەمان كاتدا هەڵكەوتەى جوغرافى لەلايەن بەعسەوە خاپوركراو لە ساڵى 1989 خەڵكەكەى, بەجۆرێك پەڕاگەندەكرا كە لە مێژوودا وێنەى نەبووەو دروستكردنەوەشى لە ساڵى 1991و دواى ئازادبوونى كوردستان بێ بەرنام□ي□كى هێندە ناشيرينى پێوە ديارە كە كارى لە ديموگرافياى ئەم شارە كردووەو راستكردنەوەىو جوانكردنەوەى دەبێت خەمى دەسەڵات بێتو ناكرێ تاسەر حەوزى پشدەر لەپڕۆژەكان بێبەش بن و ئەو پەراوێز□ بێت كە نەخشە سياسييەكان پرۆژە خزمەتگوزارييەكان قوت دەنو ئاوڕى حزبيانەو جێ پەنجەى حزبيانە لەو بۆدجانەدا رەنگبداتەوە كە بە قەد قوربانييەكانى قەڵادزێ نينو نابن.

شارێكى خاپوور شارێك تا سەرمۆخ خاوەن قوربانىو خاوەن دەيان سياسەتمەدارو رۆشنبيرو پێشمەرگەى لێهاتوو تا ئێستاش هەر بە خوارى نەخشەرێژ بكرێتو خوارەوەى هەمان كەلاوەكانى هەشتاونۆ بێ□و لە سەردەمێكى وەك ئەمڕۆى كوردستانێكى دەوڵەمەنددا بەڕاستى بير لەم شارە نەكرێتەوەو برينەكانى بيستو چوارى چوارەكان ساڕێژ نەكرابێ□و خەڵكى رەسەنى ئەم شارە وەكو نامۆيەك سەير بكرێ. ئەى قەلادزێ نەبوو لە هەفتاو چوار زانكۆى لە ئامێز نابوو، دواتريش پردى هاتوچۆى پێشمەرگ□ بووينو لە خەبات لە نێوانى دوو فەيلەقدا راپەڕين لە بازيان پێش سلێمانى ئاڵاى سەركەوتنيان بەرزكردەوەو لە جديدەو كەورگۆسك و دارەتوو دۆزەخيان بۆ بەعسيەكان دروستكردوو لە هەموو سەردەمو شۆڕشەكاندا ئێستاشى لەگەڵدا بێ كەدوو وڵات بۆردوومانى گوندەكانمان دەكاو هەراسانيان كردووين، لە قەبارەى خۆمان زياتر قوربانيماندا وەو سەدانو هەزاران لاومان بەخشيوە، كەچى هێشتا ئەوەنين لە خوێندنەوەماندا؟!.

خۆ ئەگەر بمانەوێ بە جددىو گيانى هەستكردن بە بەرپرسيارييتەوە خاوەنى ئاوڕێكى جوانو خزمەتێكى شايستەو دەواى زامە كۆنو نوێيەكان بين بۆ قەڵادزێ, ئەوە تەنيا يادكردنەوەو مەراسيمى 24/4ەكان كە لە قەڵادزێ نمايش دەكرێتو چالاكى جۆراو جۆرى بۆ ئەنجام دەدرێت، بەس نين ب□ قەرەبووكردنەوە بە قەت ئەوەى دەست بە جوانكردنەوەى شارەكە بكرێتو چەند بنكەيەكى رۆشنبيرى و زانكۆو دەيان كارى خزمەتگوزارى

دی هەیە کە ئەستا ئیدی وەختیەتی کاری بۆ بکرێو دەکرێ وابکرێ,
پڕۆژەی خزمەتگوزاری هەندە زۆر بێت تا هەموو ئەو خەڵکەی ئەو شارەیان لە نامەکراوەو ئارەزووی گەڕانەوەی دەکەن کاریان دەستکەوەیەو هەر لەوە نەك لە دوورەوە دەست بکەنەوە بۆ جوانکردنی ئەو شارەی کە هەتا دەمرین چاومان لە دوویەتی, چوونکە هەموو یادگارییەکانمان ئەوەتان لە نێو ئاوو دەڕاو کووچەو قەڵاو سەربەردوو سەر قەبرانەکەیدا جێهێشتووە.
ئێوەش وەك دەسەڵات و وەك ئەوانەی بەوێدا هاتن و گەیشتنە ئێرە لە بیرتان نەچێ، راستە هەموو کوردستان بایی خۆی زەبری بەعسی وێکەوتووەو شەهیدی هەبووەو قوربانییەکی بێشوماریان داوە بەڵام تەنها دوو قەزایەك کەزۆر هاریکاری شۆرش بوون ولەسەر دەستکەوتەکانی ئەوە گەورەترین زەبری رژێمە شۆڤینیستەکانی خواردبێ ،قەڵادزەو هەڵەبجەیە ،چوونکە ئەم دوو شارە بە تەواوی خاپور کران،جگە لەشەهیدەکان خەڵکەکەی پەراگەندە بوو ئەستا ئەوان بەڵێنەکانی دابویان جێبەجێیان کرد، ئەدیکوا بەڵێنەکانی ئەوە کەهەموو ساڵێ و تەنها لەیادەکاندا دەیدەن ؟؟
بەردومانەکانی سوپای تورکیاو ئێران بەسەر گوندە سنوورییەکانی قەڵادزە نامەیەکی ئاشکرایە بۆ دەسەڵاتی کوردی ،کە ئەوە جێگەی لەقەوماوان و لانەی شۆڕشگێڕانی کوردەو دەبێت هەمیشە لەئاوارەیی دابن ،بۆیە خەڵکی ئەم دەڤەرە دەخوازن دەسەڵاتی پشدەر هەمان ئەو دەسەڵاتە بێت کەلەشارەکانی دی هەیەو باچیدی داهاتە قەبەکان نەڕژێنە باخەڵی تاکەوەو قەڵادزە ئەو شارەیە کە دەکرێ ئەوجار بیری لێبکرێتەوە. پڕۆژە گەڵەك بەنن ولاوەکانی دوەنە کە لە شەرشەکاندا ماندوو بوون پێیان ئاشت بکەنەوە، بابیر لەئایندەیەکی گەش بۆ تەواوی کوردستان بکرێتەوەو هەوەبدرێ لەگەڵ جوانکردنی شارەکان ئەوپلانانەش هەڵبوەشێندرێنەوە کەدژ بەنەخشەی ئایندەمان لەگەڕێدان، یان دەخوازن بچوکترمان بکەنەوەو ئەمەش لەنەو کێشە ناخۆییەکانی خۆمان، خۆمان هەندە بچوك کردە تەوە خۆریکە لەدووچوان دەچین.

هەناسەکانی دوای ئاشقبوون..

دەق: ستیڤان شەمزینی

1
ماچەکانم کڵپەی ئاگرێکن
گڕ لە دارستانی حەزت بەرئەدەن
وەک لاولاو
بە سنەوبەری باڵای کریستاڵیتا هەڵئەزنن و
لە نێو مەمکەکانتا
وەک پارچە ئەڵماسێک ئ□ بریسکێنەوە
وەرە لەو دەمەی
بزەکان بە لێومەوە دەست ئەکەن بە وەرین
یان لەو کاتانەی
وەک پاشماوەیەک فڕێ ئەدرێمەوە سەرنووێلک
بە ماچە بریقەدارەکانت
پرچی رۆژگارە تاڵەکانم بڕوتێنەوە
هەردوو دەستی تاساوم
ل□ نێو نازی مەمکۆڵانتا ک□ بکەرەوە
2
کراسە خوێناوییەکەم ببەنەوە بۆ دایکم
گەنجیم لە نێو زیندانی پیری دەربکەن
مەرگم بە ئاوی شیرینی ژیان بسمیل بکەن
ئاواتەکانم ل□ نێو قەفەزی سەرم ئازاد بکەن
حەسرەتەکانم لە سێدارەی رۆحم داگرنە خوارێ
پ□نج□ر□ داخراوە ژەنگگرتووەکانی ئومێدم بکەنەوە
روانینە خنکاوەکانم لە زەریای پەژارە دەربهێنن
کراسە خوێناوییەکەم ببەنەوە بۆ دایکم
پێی بڵێن کوڕە چاو دەریاییەکەت
باڵندەیەکی کۆچەریی و
دوایین شەهیدی داستانی ئەوین بوو
3
من جێت ناهێڵم
تاکو زریانم رۆحم
لە باوەشتا هێور نەبێتەوە
تاکو بارانی چاوەکانم
بەسەر مەزرای میهرتا نەبارێ
تاکو خوناوی تەنهاییم

بە فرمێسکت نەشۆمەوە
من جێت ناهێڵم
تاکوو خەرابستانی دڵم
بە ماچەکانت نەکەمە گوڵشەن
تاکو ژووری چۆڵی سۆزم
پڕ نەکەم لە پێکەنینەکەت
تاکو هەستی پەرتم
ل□ نێو نیگاکانتا ک□ نەکەمەوە
من جێت ناهێڵم
4
وەرە لە ئاوێنەی فرمێسکەکانما
تابلۆی ناسکی خۆت ببینە و
لەسەفەری عەشقا
لە دەربەندی دێوانەیی لەسەرم بوەستە،
لە پەنجەرەی چاوەڕوانییەوە
دووبارە سەیری دەرکەوتنم بکە
لە نوێژی خۆشەویستیدا
رۆژی ح□قد□ جار ناوم بهێنە،
لە خەیاڵێکی پەمەییدا
دڵە کێوییەکەم دەستەمۆ و ماڵی بکە
لە ئاسمانی منەوە
گۆرانی بۆ باڵندە بێزارەکان بچڕە
لە کۆتایشا خەونە خاڵییەکانم
پڕ بکە لە بریسکەی ئەوینت
5
کە توامەوە لە تۆدا، قاوەی رۆحتم شیرین کرد
کە توامەوە تیاتدا شاباڵەکانی فڕینم کرانەوە
کە توامەوە لە خەیاڵەکانتا، بوویتە لاولاوێک
بە ئارەزووە سپییەکانی دڵی منا هەڵگەڕایت
6
لە زەمەنی دێوانەکانەوە هاتووم و
باهۆزی عەشقت لە دوورەوە منی هێنا،
خۆشم ئەوێی تا دوا هەناسەی وجود و
یەکەمین وێستگەی تاریکی نێو گۆڕ
پێش مەرگم هەر دێم و
ئاوی گۆزەی مەمکەکانت ئەخۆمەوە
ئەگەر بزانم دوا هەناسەی ژیانمە

لێوی وشکم لە تەڕایی لێوت ناکەمەوە
ئازیزم لە نامەی دڵما بۆ نوسیووی
مردن لە ئامێزی تۆدا توانەوەیە لە ژیانا
ژیانیشم مەرگێکە لە تاسەی دوورییەکەتا
7
ئەو دەمەی
دەم ئەکەمە ناو خۆشاوی دەمتەوە
تک تک ئاوی چێژ
بەر پێی رۆحمان ئەشواتەوە
کاتێ پەنجەکانم لەنێو مەمکەکانتا
گیتاری گووشین ئەژەنێ
سەراپا گیانمان
لە بارانی بە خوڕی چێژ هەڵدەکێشرێ
کاتێ وەک کانی و چەم
جەستەمان تێکەڵاوی یەکتر ئەبێ
وەک دوو مەل
دەروازەی ئاسمانی رامووسان بەرووما نا ئەکرێتەوە
8
واز لە سەفەر بهێنە
من لەوسەری سەفەرەوە هاتووم
واز لە کۆتر بهێنە
لە شانشینی پەروانەوە هاتووم
واز لە دڵتەنگی بهێنە
لە هاژەی پێکەنینەوە هاتووم
واز لە کاتژمێر بهێنە
لە دەرەوەی زەمەنەوە هاتووم
واز لە نیشتمان بهێنە
لە دۆزەخی تاراوگەوە هاتووم
واز لە ئاگر و کڵپە بهێنە
لە مەجەڕەی ئاوەوە هاتووم
واز لە مانگەشەو بهێنە
لە تینی هەتاوەوە هاتووم
واز لە تەمەن بهێنە
بە بێشکەکەی منداڵییەوە هاتووم
واز لە شەرم بهێنە
لە کیشوەری ماچستانەوە هاتووم
هاتووم تا مەغریبەکانت

بخەمە کۆشی سپێدەکانمەوە
هاتووم تا هاوارەکانت
بخەمە دێڕەکانی بێدەنگیمەوە
هاتووم تا دڵی گێلاسیت
بخەمە قەفەزی ئەوینی خۆمەوە
9
عەشقت ب□ تە خەونم و
هیچ ناخەوم بێ ئەوەی
لە گەشتێکی خەیاڵئامێزدا پێت نەڵێم
دەمارەکانت پڕ پڕ بکە
لە خوێنی یاخیبوونم
تەمبووری دەرکەوتن و هاتنت
رووەو من بژەنە
نامە دڵڕەفێنەکانت
بە مرەکەبی ماچەکانم بنووسەوە
هەورە گەڕۆکەکانت
بە ئاسمانی تەنهاییم بسپێرە
دۆزەخت لە بەهەشتی گۆرانییە ئاشقانەکانم
فێنک بکەرەوە
سەرکێشییەکانت
بخزێنە نێو شیعرە سەرگەردانەکانمەوە
شەوە ئەنگووستە چاوەکانت
لە رووناکی رۆژەکانم هەڵکێشە
پەیکەری جاویدانی ئەوینت
لەسەر تەمەنم هەڵبکۆڵە
نیگا نەرمەکانت
بخە نێو توێی چاوە سەوزەکانمەوە
پۆستەکانی خەیاڵت
بخە نێو سندووقە سوورەکەی دڵمەوە
سەفەرەکانت با لەسەر ئەو خەیتەرە بێت
دەتگەیەنێ بە من
وەرین و خەزانەکانت
لە باخچەی سۆز و مەستیما بڕوێنەوە
دەفتەر وێنەکانت
بە حیبری ئەسرینەکانم رەنگ بکە
هەنسکەکانی بێزاریت
بکە بە ئاوازێک بۆ سترانە قەرەجییەکەم

بیرەوەرییەکانت
لە بۆنی پێکێک عەتردا بنێرنە بۆ قەڵەمەکەم
دڵە ڕ□ نجاوەکەشت
بە کزەبای خۆشەویستیا ڕەوانەی چاوەڕوانیم بکە

سوێد – ستۆکهـۆڵم
2017

کتێب: بە تیشکی ئیشقت ئەدرەوشێمەوە.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

ناوی کتێب: بە تیشکی ئیشقت ئەدرەوشێمەوە
بابـەت: شیعر
نووسینی: ستیڤان شەمزینی
تایپ: نووسەر
دیزاین: هەرێم عوسمان
چاپ: سکای دیزاین
تیراژ: 1000 دانە
نرخ: 3000 دینار
نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم
ساڵی چاپ: 2017
شوێنی چاپ: کوردستان – سلێمانی

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن..

ئێوە (لوبنان)ی خۆتان هەیە .. منیش (لوبنان)ی خۆم.. جوبڕان خەلیل جوبڕان و : نەژاد عزیز سورمێ

ئێوە لوبنانی خۆتان هەیە بە هەرچی بەرژەوەندی و
ناکۆکییەکانی تێیدایە ،
منیش لوبنانی خۆم بە هیوا و خەونەکانییەوە ..
لوبنانی ئێوە گرێیەکی سیاسییە ڕۆژگار دەکۆشێ بیکاتەوە ،
لێ لوبنانی من
چەند گردۆڵکەیەکن بە شکۆ و مەزنییەوە ڕووەو شینایی ئاسمان
بەرز دەبنەوە ..
لوبنانی ئێوە کێشەیەکی نێودەوڵەتییە شەو هەڵیان دەدا ،
بەڵام لوبنانی من دۆڵی هێمن و ئەفسوناوین ،
زایەڵەی ستران و زەنگی لە کەنارەکاندا شەپۆل دەدەن ..
لوبنانی ئێوە ململانێی پیاوێکە لە ڕۆژئاواوە هاتووە
لەگەڵ یەکێکی دی لە باشوور ،
بەڵام لوبنانی من نوێژێکی باڵدارە
بەیانییان کە شوان مێگەل بەرەو مێرگان دەبەن لە شەقەی باڵ دەدەن
، ئێوارانیش کە جووتیار لە کێڵگە و ڕەزان دێنەوە هەڵدەکشێن ..
لوبنانی ئێوە حکوومەتێکە سەرەکانی لە ئەژمار نایەن ،
لوبنانی من
چیایەکی سامناکی ئارامە لە نێوان دەریا و پێدەشتەکاندا ڕوونیشتووە ،
ڕوونشتنی شاعیر لە نێوان ئەبەدییەت و ئەبەدییەتدا ..
لبنانی ئێوە فێڵێکە ، ڕێوی کە لەگەڵ کەمتیاردا کێ دەبێتەوە دەیکا و
کەمتیار لە کۆبوونەوەی لەگەڵ گورگ دا ،
لوبنانی من ئەو یادگارییانەن
سترانی کچان لە هەویەشەواندا و گۆرانی کیژانم لە ناو خەرمان و
گوشینگەکان بە گوێدا دەدەنەوە ..

لوبنانی ئێوە چوارگۆشەی شەترەنجن لە نێوان سەرۆكی دین و
فەرماندەی سوپا ،
لوبنانی من پەرستگەیەكە بە ڕۆح دەچمە ناوی
كاتێ وەڕس دەبم لە تەماشای ئەو شارەی
بەسەر ڕەوڕەوەدا ڕێ دەكا ..
لوبنانی ئێوە تایەفە و حزبە ،
لوبنانی من ئەو كچە جحێڵانەن بە گابەردان هەڵدەگەڕێن و
لەگەڵ جۆباران ڕا دەكەن و
تۆپ لە گۆڕەپانان هەڵداوێن ..
لوبنانی ئێوە وتار و وانەدان و مشتومڕە ،
لوبنانی من خوێندنی قومریانە ..
لوبنانی ئێوە درۆیەكە لە ژێر ڕووپۆشێك لە زیرەكیی خوازراو و
دووڕوویيەك لە بەرگی داب و نەریت و خۆنواندندا ،
لوبنانی من ڕاستییەكی سادە و ڕووتە ..
لوبنانی ئێوە چەند قانوون و چەند بڕگەیەكی سەر كاغەز و
چەند بەڵێن و پەیماننامەی ناو دەفتەرانن ،
لوبنانی من خۆڕسكایەتیی
نهێنییەكانی ژیانە و نازانێ كە دەزانێ ..
لوبنانی ئێوە پیرەمێردێكە دەستی بە ڕدێنەوە گرتووە و
برۆی وێك هێناونەتەوە و بیر لەخۆی نەبێ لە هیچی دی ناكاتەوە ،
لوبنانی من تۆلازێكە وەك قوللە بەرز ڕادەوەستێ و وەك سپێدە
زەردەمسكە دەبێتەوە و
چوون هەست بەخۆی دەكا هەست بەوانی دیكەش دەكا ..
لوبنانی ئێوە هەندێ جار لە سوریا جیا دەبێتەوە ، جاریش هەیە
پێیەوە پەیوەند ،
هەندێ جاریش فێڵ لە هەر دوو لا دەكا
تا لە ناوەندی گرێدراو و پچڕاودا بێ ،
لوبنانی من نە پەیوەندە ، نە جیا دەبێتەوە ،
نە خۆی بە گەورە و نە بە بچووك دادەنێ ..
ئێوە لوبنانی خۆتان و ڕۆڵەكانی ،
منیش لوبنانی خۆم و ڕۆڵەكانی
گەلێ داخۆ ڕۆڵەكانی لوبنانی ئێوە كێن ؟
ئەوانەن ڕۆحیان لە نەخۆشخانەكانی ڕۆژئاوا لە دایك بووە .
ئەوانەن ئاوەزیان لە باوەشی چاوچنۆكێك بێدار بووەتەوە
دەوری دڵفراوانان دەگێڕن .
ئەو شووڵانەن بۆ خواستی خۆیان بە ڕاست و چەپ لار دەبنەوە ..
ئەوان ئەو كەشتییەن بێ سوكان و بێ چارۆگە بە گژ شەپۆلاندا دەچێ ،

کەشتییوانەکانی دوودڵ
بەندەریان ئەشکەوتێکە دێوودرنجی تێدایە ،
ئەی باشە هەر پێتەختێکی ئەورووپا
ئەشکەوتێك نییە بۆ دێو و درنجان ؟

ئەوان بۆ یەکدی میرغەزەب و زمانڕەوان و ڕەوانبێژ
لە بەرابەر فەڕەنگانیش ، لاڵ و بوودەڵە ..
ئەوان ئازادیخواز و چاکسازی شێلگیر ،
لێ بە تەنیا لە ڕۆژنامە و لەسەر ستێجەکان ،
کۆنەپەرست و ملکەچ لە بەرامبەر ڕۆژئاواییەکان ..
ئەوانەی برسیەتی ناناسن ئەگەر نەگاتە گیرفانیان ..
ئەوان ئەو کۆیلانەن ڕۆژگار کۆتی ژەنگاوی گۆڕیون
بە کۆتی بریقەدار ،
خەیاڵ دەکەن ئیتر دەست کراوە و ئازاد بوون .
ئەوانەن ڕۆڵەی لوبنانەکەتان ..
هەیە زاتی ئەوە بکا و بڵێ :
ئەگەر مردم نیشتمانم نەختێ باشتر بەجێهێشت
لەو کاتەی لە دایك بووم ؟
ئای چەند لە چاوی ئێوەدا گەورەن و لە چاوی مندا بچووك ..
بەڵام نەختێ بوەستن ، با منیش ڕۆڵەکانی لوبنانی خۆمتان پیشان بدەم :
ئەوان ئەو جووتکارانەن بەردەڵانان دەکەنە باخچە و بێستان ..
ئەوان شوانن ..
ڕەزەوانن ..
دایکن .. باوکن ..
وەستاکار و گۆزەساز و تەونکەرن ..
ئەوان ئەو شاعیرانەن ڕۆحیان لە پیاڵەی نوێدا دەکەن ،
ئەو شاعیرە خۆڕسکانەی(عەتابە و معەننا و زەجەل)(*) دەچڕن ،
ئەوانەی کە لوبنان جێدەهێڵن چیدییان پێ نییە
بەدەر لە خوێنگەرمیی دڵیان و پشت ئەستووری بە بازوویان
کە دەشگەڕێنەوە بۆی
بەخششی خاکیان لە لەپی دەست و تاجی غاڕیان بەسەرەوەیە ..
ئەوانەی بۆ هەر کوێ چوون بەسەر دەوروبەریاندا زاڵ دەبن ،
لە هەر کوێیش بن ، دڵان بە لای خۆیاندا ڕادەکێشن .
ئەوانەی لە کۆڵیتان لە دایك دەبن و لە کۆشکەکانی زانستدا دەمرن ..
ئەوانەی بە بڕوای پتەوەوە بەرەو حەقیقەت و جوانی و کەماڵ

وەڕێ کەوتوون ..
داخۆ دوای سەت ساڵ چی لە لوبنان و ڕۆڵەکانی لوبنانتان دەمێنێتەوە ؟
ئایا وای لێك دەدەنەوە ڕۆژگار لە یادەوەری خۆیدا
ڕواڵەتی چاوبەستیی و فریودان و مەرایی دەپارێزێ ؟
پێتان دەڵێم لەسەر چ دینان نین ، ئەگەر بتانزانیبووایە لەسەر هیچ نین
ئەوە بێزلێکردنەوەم شێوەیەك لە بەزەیی و سۆزی وەردەگرت
بەڵام ئێوە نایزانن .

()□□□□□□□□ □□□ □□□□ □ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□ □□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□□□□□ . * لە کتێبی (جبران خلیل جبران بایجاز) ئامادەکردنی وەزحاء فەخری تاڵب – بڵاو کردنەوەی دەزگای بەیسان – بێرووت – چاپی دووەم 2002 ل 133 .

بێدەنگی.. بەختیار محەمەد

بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە وەك بەفر سپی بێ،
وەك تەمیش
بە ویقار و سەرکەش بێ.
ئەو کاتەش شکۆمەندە،
کە وەك گابەرد
بە ڕەشەبای دەنگە دەنگ
نەجووڵێ.
بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە هی ئازایی بێ، نەك ترس
ئازاکان هێمنن
ترسنۆکەکان دەنگیان زۆر دێ
(پڕن لە قاڕوقیڕ و دەنگە دەنگ).
بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە وەك بەرد

گۆمی مەند دەشڵەقێنێ.
بێدەنگی ئەو كاتە جوانە،
كە وەك زێڕ
لە كان دەردەهێندرێ.
وەك ئەڵماسیش
لە ناو مەجلیساندا
خۆی دەنوێنێ.
ناشیرینترین بێدەنگیش
بێدەنگییە لە ئاست ستەمدا.
هەموو دەنگێك جوانە،
كە باسی ئاشتی دەكا.
هەموو دەنگێكیش جوانە،
كە دەنگی جەنگ كپ دەكا.

بەختیار محەمەد

نوشتە.. سلام عومەر

گوێی راستەمیان قانگ دا
گوێی چەپەم
فێرە جگەرە كێشان بوو
* * *
ددانی شیریم
شیرینی وەراندی
هەمیشەیش تاڵی
* * *
بەراستە دەنووسم
بەراستە شوت دەكەم
دەست و پێی چەپم بینەرن
* * *
داكم نوشتەیەكی
بەشانی راستمەوە هەڵواسی
بەدەستی چەپم لێمكردەوە.

فەنابوون لە تەدا.. شیعر/کاوە عوسمان عومەر

خونچەی خوێنی گرتوە، هاتنەکت..
زەنگی بروسکەیەکی ناوەختەش ، بەدەنگی ..
مەلەکی شکاند، پرسیاری بوون..
و نە بوون..
بە لقی داری دڵەوە جەما،،،
خوێنی قورمزی غوربەتی..
مانگ، بە پەنجەرەی ژوورەکا،،
پەڕووی …
پڕ فرمێسکی داخست،
پێش گەیشتنی کۆچەرە..
بە گالیسکە ئەفسوناویەکانی سپێدە،
وانەیەک ، لە جوانی فێربوو!،،
هەموو ڕێگاکان ئەچنەوە..
دارستانی چاوت،،،
من ئیتر بەرەو ڕۆشنایی ڕەها،
پێهەڵئەگرم،،،
ڕێمداوە، جازی یاخیبوون..
ڕەحم هەڵگرە،،،
یەک لە دوای یەک،،
ناوی ئەو مەلانە ئەنوسم،،
خۆیان ئەدەن،،،
بە پەنجەرەی دۆزەخی گڕ هەڵساو..
وەرزی قات وقڕی عەشقە..و..
ووشکە ساڵی تەنیایی.. و..
چاوەڕوانیە،،
لە فیردەوسی خۆیدا،،
وون ئەبمەوە،،
لە خودی خۆما،،
سەفەر ئەکەمەوە،،،

تێئەپەڕمەوە …
بە کەنارە ڕەنگاوڕەنگی ڕۆحێک..
لە گزنگتا فەنا،،،
لە بوونی تۆ دا…
فەنا ببمەوە!
ئای ئازادی!
ئەی تاکە نزرگەی پیرۆز!
چاوم هەورە، و..
ڕوخسارێکت نابینمەوە،،
تا شکۆفە شیعری ئەرخەوانیت،،
بەسەرا ببارێنم،،
گەرچی نوسین دەربارەی ..
گەردوونی ڕوخسارت،،،
هەسارەکانی خەیاڵمی زیندانی کردوە!

..……………………………………………………………

وێنەکە تابلۆیەکی نیگارکێشی فەڕەنسی
Claude Monet
Cliffs of Varengeville, Gust of Wind

ساردایی مردنێ! .. مەولود ئیبراهیم

ئێستا کە لەسەرو بە ندی یادی □□زانی تاڵ و پڕ لە مەرگەساتی کیمیابارانی هه ڵەبجەو ئەنفالەکان دا د□زین ، بە وەختی ئەوەی دەزانم کە شیعری (ساردایی مردنێ !) کە ساڵی ١٩٨٩ نووسراوە ،جارێکی تر لێرەوەو بخەمە بەرچاوی خۆشەویستان و بە فرمێسکە شیعرێک بەرچاوی هاوخەمی خۆمان تەڕکەین و بیربکەینەوە ………..مەولود ساردایی مردنێ !

کێ فرمێسکان دەناسێتەوە؟
کەمن سەرو پێم لێ گۆڕابن !
ئەوە نیە..کوڕانی خۆم
جووت جووت
تاژیم بەردەدەنێ!
چیبکەم لە گەڵ ئەو چاوانەی خۆم
هه رچی پێ دەبینم
لێم دەبن بە خەم
کوێرنابن ئەم چاوانە
نایەنە گۆ دەم و زارم
کێ فرمێسکان دەناسێتەوە ؟
ساردایی مەرگ وگرانایی بەردییم
دەکشێنە بەدەنێ
عەشق چ دەردێکی سەربەگ□ بەندە
دەچمە ڕاوێ ،
دەبمە نێچیر !
گۆرانی دەڵێم ،
خۆم دەکوژم
دوژمن بوو ئەوەدەستەی
فێری تیر هاوێتنی کردم
بە ڕقەوە
تیران داوێمە سەرو دڵی خۆم!
ئەوە چ شێتیەکە
ئەو عەشقە سەربەگ□ بەندە
مردم..هێندەی کراسان لەبەر خۆ دادڕم
کراسی پێستەو گۆشت
کراسی ژەهر!
**
لێم دیارەو دەستم نایگاتێ
بۆی دەچم و نایگەمێ
**
زۆرم سەروکەزی سوتاندن
ئەسپی باڵدار دەرنەکەوت
زۆرم ئەنگوستیلە بادان
سواری پشت کێوان نەهاتن

مەمکی زۆر ئافرەتم مژت
کەس خۆی نەکرد بەدایکم
لە کوێی□ پەری گریانێ
کەمن چاوانم
دوو چاوی خەم بینین
چ کوێرە دوعایێ بوو لەخۆم کرد؟
ئەو ڕۆژەی گوتم :
تۆم خۆشدەوێ
کێ فرمێسکان دەناسێتەوە؟
کەمن سەرو پێم لێ گۆڕابن،
ئەوە نیە ساردایی مەرگ و
گرانایی بەردییم دەکشێتە بەدەنێ؟!؟

*** ١٩٨٩/ هه ولێر

- ئەم وێنەیە دەسکاری کراوی دەستی برای هونەرمەند (هه ردی قاسم) ی خۆشەویستە بەدڵ سوپاسی دەکەم .